

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hornický slovník

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0950
Kódování materiálu	VY_32_INOVACE_dej2_uhl10
Označení materiálu	uhl10_slovník.pdf
Název školy	Gymnázium Kladno
Autor	PaedDr. Zuzana Vlčková
Anotace	Výukový materiál seznámí žáka s některými specifickými pojmy používanými v mluvě horníků, zejména v 19. století.
Předmět	Dějepis, český jazyk
Tematická oblast	Těžba uhlí na Kladensku
Téma	Hornický slovník
Očekávané výstupy	Žák umí vysvětlit význam některých specifických slov používaných v mluvě horníků, uvědomí si některé přenesené významy slov.
Klíčová slova	Terminologie, význam, původ slov, slang
Druh učebního materiálu	Dokument pro samostatnou práci žáků
Ročník	6 - 9
Cílová skupina	Nižší stupeň osmiletého gymnázia, druhý stupeň základní školy
Ověřeno	10. 06.2014, O3
Pokud není uvedeno jinak, uvedený materiál je z vlastních zdrojů autora	
Literatura:	
[1] JANGL, Ladislav. <i>Hornický slovník</i> . Příbram: Hornická Příbram, 1986.	
[2] KOLEKTIV AUTORŮ. <i>DOBÝVÁNÍ UHLÍ NA KLADENSKU: (historie kladensko-slánsko-rakovnické pánve)</i> . Ostrava: OKD, a.s., Ostrava, 2006.	
[3] SKALNÍKOVÁ, Olga. <i>Kladensko: Život a kultura lidu v průmyslové oblasti</i> . Praha: ČSAV, 1959.	

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hornický slovník

Každá profese má svou specifickou terminologii.

Tato terminologie je buď odborná nebo slangová – tedy výrazy, které jsou používány ve vlastním pracovním procesu, označují prostředí, nástroje, výrobní postupy i produkty.

Hornický slovník je specifický tím, že zahrnuje mnoho slov, která byla přejata z němčiny (do českých zemí přicházelo díky historickému vývoji mnoho německých horníků) a získala časem svou počeštěnou podobu.

Hornický slovník se vyvíjel v mnoha regionech a po dlouhou dobu. Některá slova zůstala zachována v prostředí horníků do dnešní doby, ale neznalému člověku již mohou být nesrozumitelná.

Vybereme si jen některá slova, která jsou specifická i pro Kladensko a která možná známe i z určitého přeneseného významu.

mlátek – hornické kladivo na obou stranách ploché, dříve užívané se želízem, později na ruční vrtání; zkřížený se želízem tvoří hornický znak

perlík – mlat, těžké kladivo

želízko – sekáč na násadě, spolu s mlátkem základní havířský nástroj

fajsl – (der Fäustel) – fajstl, fajsel, fajslík – mlátek, kladivo, pucka; fajslíky – hornický znak

fedrovat – (fördern) 1/ těžít, dobývat rudninu nebo horninu, 2/ dopravovat rubaninu nebo důlní potřeby důlními dopravními prostředky

rubanina – hornina vydobytá hornickou prací (bez ohledu na užitkovou složku)

hlušina – hornina bez využitelného množství užitkových složek (jalovina)

rubání – dobývání užitkového nerostu

halda – (die Halde) odval, hromada kamení vyvezeného z dolu; 1/ zpravidla jalovina; 2/ někdy rubanina, kterou nebylo ještě možné zpracovat; 3/ úpravárenská nebo hutní (strusky); 4/ místo, kam padalo uhlí házené na prohazovačky a odtud nakládané do vagonů (Kladno)

kůže – 1/ měch z volských koží, sloužící k vytahování rubaniny a vody z dolu; 2/ flek, kožená zástěra havíře

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

švancara – (die Schweizerhacke) – slavnostní hornická hůl se sekyrou

cáchovna (cechovna) – zápisna, místo pro shromažďování horníků – místo, kde se shromažďovali horníci před nástupem do práce a obvykle se modlili

cech – (die Zeche) – 1/ důl nebo skupina dolů jako báňský majetek; 2/ cechovna, místnost pro mužstvo (viz cáchovna)

hajr, hajer – (der Häuer) – havíř, lamač, kvalifikovaný dělník v dole

havíř – (der Häuer) – rubač, lamač (odborný dělník)

horník – 1/ původně jen majitel dolu, resp. důlních podílů; 2/ každý, kdo je činný nebo zaměstnaný u dolů; 3/ horní dělník

běhač – odbíhač, vozič, vozač; důlní zaměstnanec, který odváží důlní vozíky od pracoviště k jámě nebo tam, kde jsou vyprazdňovány

laufr – (der Laufer, der Läufer) běhač, vozač, odbíhač

čelba – (der Ort) 1/ čelo chodbice; 2/ přeneseně i chodbice sama; 3/ ražení chodbice (také čelo, předek, pracovní místo na čele chodby)

předek – pracovní místo na porubním konci chodby, konec chodby

lunt – (die Lunte) – doutnák, zápalnice

kutací, kutební - průzkumný

perkajzt, permoník – (das Bermännlein) – permoník, duch hor, horní skřítek

pingl – (das Bündel) - ranec, svazek

regál – (lat. ius regale) – panovníkovo právo na drahé kovy i na ložiska, na kterých se vyskytovaly, později právo na všechny vyhražené nerosty; právo s nimi nakládat, udělovat dalším právo je dobývat a zpracovávat za předem stanovených podmínek

jáma – svislé důlní dílo, též šachta

šachta – (der Schacht) – svislé důlní dílo, jáma

vanta – (die Wand) – velký balvan, kus skály

vercajk – (das Werkzeug) – náradí, náčiní

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úkoly:

- 1) V uvedeném seznamu slov jsou jen některé příklady z hornického slovníku. Zamysli se a zkus uvést příklady dalších slov z hornického prostředí, které znáš. Porovnej se spolužáky.
- 2) Uveď v jednoduchých větách příklady použití slov, která jsou zařazena do hornického slovníku, v jejich obecnějším použití (např. lunt, vant, regál, pingl a další).
- 3) Vysvětli rozdíl mezi odbornou terminologií a profesním slangem.